

اطلاعات

INFORMIOLOGY

چکیده

مقاله حاضر با اشاره به اینکه اساسی‌ترین تفاوت میان کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه فاصله علمی یعنی توانمندی در تولید کسب، اشاعه، و کاربرد دانش علمی و فنی است و دسترسی به موقع به اطلاعات یکی از مهم‌ترین عوامل رشد اقتصادی به شمار می‌آید، به کشورهای تایلند و اینکه در این کشور بیشتر کتابخانه‌های دانشگاهی اقدام به استقرار نظام‌های یکپارچه نوین کرده‌اند می‌پردازد. مؤلف معتقد است که در آسیا چالش‌های متعددی در دسترسی به اطلاعات علمی و فنی مشاهده می‌شود، که توزیع نامتعادل ثروت در منطقه، مسائل فرهنگی، مسائل ناشی از عدم دسترسی سازمان یافته، کمبود امکانات پیشرفته فنی، عدم رعایت حقوق مؤلفان، و کمبود افراد متخصص از بارزترین عواملند. این مقاله بر آن است که آموزش متخصصان و کاربران حتی پیش از ایجاد نظام‌های پیچیده و استفاده از فن‌آوری‌های نوین به حل مشکلات کمک می‌کند.

کلیدواژه‌ها: دسترسی به اطلاعات، اطلاعات علمی و فنی، بحران اقتصادی، آسیا، تولید علمی.

بحران اقتصادی و چالش‌های دسترسی به اطلاعات علمی و فنی در آسیا

رابرت دی. استوارت

ترجمه دکتر سعید غفاری

بحران اقتصادی و چالش‌های دسترسی به اطلاعات

علمی و فنی در آسیا

رابرت دی استوارت^۱

ترجمه دکتر سعید غفاری^۲

مقدمه

گزارشی که به تازگی از سوی مرکز پژوهش‌های توسعه بین‌المللی انتشار یافته حاکی از آن است که اساسی‌ترین تفاوت میان کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه (ملل غنی و فقیر) فاصله علمی، یعنی توانمندی در تولید، کسب، اشاعه، و کاربرد دانش علمی و فنی است. این امر تأکیدی است بر نکته‌ای که مهاتیر محمد نخست‌وزیر مالزی ابراز کرد: "تصادفی نیست که امروزه کشور ثروتمندی نمی‌توان یافت که از نظر اطلاعات فقیر و توسعه نیافته باشد". از این رو، بزرگ‌ترین چالش فراروی آسیا در آغاز این دهه و در زمانی که وضعیت اقتصادی برخی کشورها رشدی تصاعدی و برخی دیگر رشدی آهسته داشت پدیدار شد. اما این رشد حباب‌گونه اقتصادی دوام نیافت. آنچه که طی دو سال گذشته در آسیا روی داده است موجب توقف الگوی رشد پیش‌بینی نشده چند سال اخیر شده است. بحران اقتصادی جهان ابتدا در جولای ۱۹۹۶، آسیا را تکان داد؛ و آنگاه با امواجی که تا به امروز طنین‌انداز بوده از مرزها و قاره‌ها گذر کرده است. این شوک‌ها دولت‌ها را ناچار به بازنگری در سیاست‌ها و اولویت‌های اقتصادی کرده و بر روی بودجه یکایک مؤسسه‌ها اثر گذاشته است. این بحران صرفاً آخرین چالش برای بسیار از

1. Stuart, Robert D. (2000). "The economic crisis & other challenges in accessing to science & technological information in Asia". *IFLA Journal*, 26(2).

۲. عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان

کشورهای در حال رشدی است که به جای حتی تکیه بر مواد چاپی برای اشاعه اطلاعات، سنتاً بر فرهنگ شفاهی تکیه کرده‌اند. گفته می‌شود که رشد خدمات اطلاع‌رسانی عامل مهم و زیربنایی در بهبود وضعیت اقتصادی کشورهاست. بنابراین، یکی از شاخص‌های عمده موفقیت یا شکست اقتصادی کشورهای در حال رشد نیز به‌شمار می‌رود. برخی از معدود تصمیم‌گیران در آسیا به این تشخیص رسیده‌اند که دسترسی به موقع به اطلاعات یکی از مهم‌ترین عوامل بهسازی و رشد اقتصادی است. در حالی که برخی افراد هنوز این نکته را باور ندارند، برخی دیگر در حال ایجاد یا تقویت سیاست ملی اطلاع‌رسانی هستند. جنبشی که زمانی، قبل از بروز بحران، کشورهای موسوم به "بیرهای آسیا" و نیز سایر قدرت‌های نوظهور را به جلو می‌راند. درست هنگامی که بسیاری از کشورهای آسیایی به سوی شرایطی پیش می‌رفتند که می‌توان آن را مرحله سوم توسعه نامید، مرحله‌ای که از اتکای صرف بر سنت شفاهی به سوی اتکای کامل بر منابع چاپی و حتی ایجاد زیرساخت‌های فنی بر مبنای اقتصادی قوی و فرصتی جدید برای رسیدن به غنای اطلاعاتی پیش می‌رفت، این کشورها با چالش‌های جدید مالی و رکود اقتصادی مواجه شدند. به‌طور مثال، در تایلند در پیش از آغاز بحران، بیشتر کتابخانه‌های دانشگاهی اقدام به تهیه نظام‌های یکپارچه نوین مانند INNOPAC کردند. اولویت تازه این کتابخانه‌ها در زمان سقوط نرخ ارز بیشتر در راستای ایجاد شبکه از طریق توسعه طرح‌های اشتراک منابع، شناسایی نقاط قوت مجموعه‌های موجود، و تعیین مسئولیت‌های سازمانی برای پوشش دادن مجلات، خواه از طریق اشتراک و خواه از راه کسب مجوز برای استفاده از مجله‌های الکترونیکی بود. همچنین، دو شبکه که قبلاً مستقل بودند، یعنی THAILNET که تنها دانشگاه‌های موجود در کلان‌شهر بانکوک را پوشش می‌داد، و PULINET که از دانشگاه‌های ایالتی تشکیل می‌شد قدم‌های اولیه را برای ادغام برداشتند. همکاری مبتنی بر ابزارهای کتاب‌شناختی، مثل فهرستگان‌های کتاب و نشریات ادواری بود که بیشتر تولید شده بود. یکی از نمونه‌های اولیه این همکاری عبارت بود از تلاش‌های وزارت علوم، فن‌آوری و محیط‌زیست در تأسیس شبکه‌ای که پایگاه‌های اطلاعاتی را به هم مرتبط می‌کرد؛ همچنین فهرستگان‌های کتاب و مجله، و دیسک‌های فشرده را اشتراکی می‌ساخت. دسترسی به پایگاه‌های علوم و فن‌آوری اکنون از طریق این تلاش‌ها فراهم شده است. دسترسی به مجله‌های تمام متن بر روی دیسک‌های فشرده و دسترسی پیوسته به منابع تمام متن علوم و فن‌آوری نیز فراهم شده است.

این در حالی است که در برخی مؤسسه‌های دانشگاهی، کاوش‌های کتاب‌شناختی پیوسته برای منابع خارجی - به زبان غیرتایلندی - از طریق خدماتی چون OCLC, iFi rst¹، و Uncover معمول شده است. افزون بر آن، مرکز ملی الکترونیک و فن‌آوری رایانه‌ای از طریق وزارت علوم، فن‌آوری و محیط‌زیست بودجه خوبی را برای تأسیس شبکه در اختیار کتابخانه‌های دانشگاهی و اختصاصی گذاشته است. وزارت علوم و وزارت آموزش و پرورش نیز از طریق کمیته‌های مختلف حرفه‌ای حمایت‌ها و رهنمودهای لازم را ارائه داده‌اند.

الگوی مشابهی را می‌توان در سایر کشورهای منطقه شناسایی کرد. به‌طور مثال، در فیلیپین، نظام TINLIB که توسط مؤسسه IME تولید شده در بسیاری از کتابخانه‌های بزرگ دانشگاهی نصب و شبکه‌های تعاونی نیز با اهداف مشابه تأسیس شده است. اما، به سبب هزینه سخت‌افزارهای قدرتمند و نرم‌افزارهای پیشرفته، بسیاری از کتابخانه‌های کوچک و بزرگ در منطقه همچنان از رایانه‌های شخصی و نرم‌افزار CDS/ISIS که رایگان توسط یونسکو به کتابخانه‌های کشورهای در حال رشد ارائه می‌شود استفاده می‌کنند.

چنانچه نکته مثبتی در این بحران وجود داشته باشد آن است که بسیاری از مؤسسه‌ها، خواه به اجبار و خواه به سبب ساختار، اکنون بر هماهنگ کردن راهبردهای اطلاعاتی در دو سطح سازمانی تمرکز می‌کنند. چنین تأکید مهمی درباره همکاری و هماهنگی میان منابع و خدمات، به‌ویژه در حوزه‌های علوم و فن‌آوری، چالش‌های نوینی فراروی کتابداران و مدیران اطلاع‌رسانی قرار داده است تا آنها اطلاعات روزآمد، دقیق، مرتبط، قابل دسترس و نیز مقرون به صرفه برای جامعه خود فراهم سازند. در چنین فرایندی، دولت‌ها و سازمان‌ها به ناچار به ارزش اطلاعات - و نه صرفاً به هزینه دستیابی به اطلاعات - توجه خواهند کرد. اکنون همه آگاهیم که دو پرسش اساسی در رابطه با این بحث ارزشمند وجود دارد: نخست آنکه در اختیار داشتن منابع و خدمات چه هزینه‌ای دربر دارد؟ این پرسش نیز اهمیت دارد که هزینه عدم دسترسی به اطلاعات مورد نیاز سازمان‌ها یا افراد برای تحقق هدفی خاص و یا گرفتن یک تصمیم حیاتی چیست؟ در این جا گفته‌ای از اسکار وایلد² به ذهنم می‌رسد که "این روزها مردم قیمت هر چیزی را می‌دانند و ارزش هیچ چیز را نمی‌دانند". تصمیم‌گیران آسیایی در تشخیص منافع اقتصادی ناشی از دسترسی به اطلاعات بسیار کند پیش می‌روند.

1. OCLC= On-line Computer Library Center
2. Oscar Wilde

واکنش کتابخانه‌ها نسبت به بحران

در همان زمان، کتابخانه‌های کشورهای آسیایی در کنار انفجار منابع چاپی و افزایش هزینه آنها تلاش کردند تا فن‌آوری نوین را به کار گیرند، کارکنان را آموزش دهند، و با سرعت بیشتری به طیف وسیعی از منابع اطلاعاتی دسترسی یابند و با افزایش هزینه نیز کنار آیند. متأسفانه به محض آنکه کتابخانه‌ها آغاز به استفاده از فن‌آوری‌های نوین کردند تا جهشی در کار خود ایجاد کنند، با تورم فزاینده‌ای در هزینه منابع علمی و فنی و نیز کاهش نرخ ارز روبه‌رو شدند. توجیه برای درخواست منابع مالی بیشتر ساده است، اما حفظ منابع در شرایط جاری، به‌ویژه با توجه به ارزهای پرنوسان، بسیار دشوار است. نمونه بارزی که رخ داده است مربوط به کشور تایلند است. در جولای ۱۹۹۶، دولت تایلند نرخ ارز (بات) را شناور اعلام کرد. پیش از آن زمان، نرخ برابری ارز عبارت بود از ۲۵ بات به ازای یک دلار آمریکا. متأسفانه، سال گذشته یکباره نرخ ارز به ۵۰ بات در برابر یک دلار سقوط کرد و باعث افزایش صددرصدی قیمت خرید منابع خارجی شد. البته افزایش تورم محدود به یک کشور یا حتی ناحیه آسیا نیست. در طول دو سال گذشته، اقتصاد جهانی ۴۰ درصد از رشد چشمگیر باز داشته شده و دچار رکود یا ورشکستگی گردیده است. کدام مؤسسه‌ها قادرند توسعه منابع کتابخانه‌ای خود را با چنین نرخ فزاینده‌ای تداوم بخشند؟ بسیاری از کتابخانه‌های کشورهای آسیایی ناچار شده‌اند اشتراک مجله‌های پژوهشی را لغو کنند و به گرفتن مجوز مجله‌های تمام متن پیوسته روی آورند. روندی که می‌تواند منجر به ناهمگامی با تولیدات علمی و پژوهشی باشد. این تنگنا را بیشتر کشورهای منطقه، از کشورهای موسوم به "پنج ببر" گرفته تا ژاپن و چین، و مطمئناً کشورهایی که وضع بهتری ندارند احساس کرده‌اند. اکنون کتابخانه‌های دانشگاهی به‌طور مداوم، و نه صرفاً مقطعی، دست‌اندرکار بازنگری هسته اصلی خدمات آموزشی هستند، و به عواملی اتکا می‌کنند که به منزله رهنمود برای خرید منابع و اشتراک نشریه‌های ادواری است. انتخاب‌های سختی انجام می‌شود. نیازی به گفتن نیست که، این‌گونه قیمت‌های بازدارنده سبب کاهش منابع و نهایتاً به محدود شدن خدمات می‌انجامد. در رأس همه این موارد آن است که قدرت خرید یک کتابخانه آسیایی برای پشتیبانی از نیازهای کاربران به شدت از سوی نیروهایی که به دنبال ایجاد تجارت کامل اینترنتی هستند تهدید می‌شود. مطلب بحث‌انگیز کنونی، که در بررسی سازمان جهانی مالکیت معنوی^۱ منعکس است، بر ملاحظات مربوط به حق مؤلف

1. WIPO

پایگاه‌های اطلاعاتی تمرکز دارد. آنچه موجب شادمانی کتابخانه‌های آسیایی است آن است که مادامی که بحث استفاده عادی به‌طور کامل تصمیم‌گیری نشده، نظام‌نامه معاهده جدید حق مؤلف که از سوی سازمان جهانی مالکیت معنوی ارائه شده نیاز به ایجاد تعادل میان علایق پدیدآوران و علایق جامعه بزرگ‌تر، به‌ویژه آموزش و پرورش، پژوهش، و دسترسی به اطلاعات را به رسمیت می‌شناسد.

دیگر چالش‌های دسترسی

افزون بر شرایط دشوار اقتصادی، به موازات آنکه سازمان‌ها تلاش می‌کنند تا دسترسی جامعی به اطلاعات فراهم کنند، چالش‌های متعدد دیگری نیز در دسترسی به اطلاعات علمی و فنی در کشورهای آسیایی مشاهده می‌شود. باز هم تأکید می‌کنم که در این شرایط سخت، آسیا تنها نیست. در عین حال، شرایط در برخی کشورهای ناحیه قطعاً بارزتر است. این چالش‌های بارز عبارتند از:

۱. توزیع نامتعادل ثروت در منطقه. به نظر می‌رسد فاصله رو به گسترشی در میان کشورها از نظر توسعه منابع وجود دارد و کشورهایی که اقتصاد ضعیف‌تری دارند برای کسب دانش نوین و وابستگی بیشتری به کشورهای ثروتمند آسیا، سازمان‌های غیردولتی، و سایر مراکز پیدا می‌کنند. چنین وضعیتی صرفاً بر توسعه نامتعادل در کشورهای ضعیف‌تر تأکید دارد که همچنان در این وضعیت باقی می‌مانند، زیرا نیاز آنها به جذب فن‌آوری نوین مستلزم تلاش بسیار بیشتر در قالب اختصاص بودجه برای آموزش کارکنان و سایر هزینه‌های اولیه است.

۲. مسائل فرهنگی نقش عمده‌ای دارند. در مورد موجود بودن اطلاعات ملی یا محلی و دسترسی به آن در حیطه بین‌المللی حساسیت وجود دارد، که البته این امر خود بحث دیگری را در مورد ارتباط میان جریان آزاد اطلاعات در مقابل سایر علایق ملی به همراه می‌آورد. نمونه‌ای از این امر را می‌توان در مورد یکی از کشورهای شرق آسیا مثال زد که دسترسی به اینترنت هنوز رسماً وجود ندارد؛ و دلیل عمده آن مسائل فرهنگی عنوان شده است. تأثیر عوامل خارجی بر منابع اصیل داخلی نیز با مقداری رنجش همراه است. مسائل فرهنگی، از جمله ارزش‌های مرتبط با میراث ملی، آداب و رسوم، زبان و امنیت

ملی نکات بحث‌انگیز این سناریو هستند. این امر نشان می‌دهد که، گرچه تولید اطلاعات و حرفه اطلاع‌رسانی اموری جهانی به‌شمار می‌آیند، سیاست‌های اطلاعاتی اموری ملی هستند. به‌طور مثال، سیاست ملی مخابراتی می‌تواند بر استفاده از اطلاعات در محدوده اقتصاد تأثیرگذار باشد. این امر موجب بروز بحثی همیشگی پیرامون اثرات انتقال بین‌المللی داده‌هاست، باید توجه داشت که در این میان از این‌گونه مباحث فرهنگی به نفع مباحث سیاسی بهره‌برداری می‌شود. تعداد بسیاری از کشورها دسترسی به اینترنت را به دلایل گوناگون محدود ساخته‌اند. از سوی دیگر، به اطلاعات علمی و فنی در اینترنت فکر کنید، آیا تصور بر این نیست که هر کسی با زبان انگلیسی آشناست؟ افزون بر آن، تأثیرات خبرگزاری‌های خارجی، برنامه‌های وارداتی رادیو و تلویزیون، فیلم‌ها، و سایر تولیدات به زبان بیگانه در صنعت اطلاع‌رسانی از مسائل شایع است. بحث‌هایی چون حق دانستن، به سبب مسائل فرهنگی و امنیت ملی کنار زده می‌شود. در این کشورها، برخورد آشکاری میان نیاز به تبادل اطلاعات و حفظ ارزش‌های فرهنگی به چشم می‌خورد. این امر حتی حوزه سنجش از راه دور را نیز شامل می‌شود. از نظر برخی افراد، سنجش از راه دور به منزله تهدیدی برای کشورهای در حال توسعه است، زیرا این کشورها بر استفاده از داده‌های گردآوری شده توسط ماهواره کنترل اندک دارند.

۳. مسائل ناشی از عدم دسترسی سازمان یافته. این امر شامل عدم کفایت نظام‌های رده‌بندی و بازیابی و نیاز به ایجاد و کاربرد استانداردهای مشترک است. نمونه این وضعیت در مورد همکاران ما در ویتنام و مغولستان مشاهده می‌شود که علاقه‌مند به تسهیل دسترسی به طیف گسترده‌تری از منابع خود هستند. ضمن تصمیم‌گیری در کنار گذاردن نظام رده‌بندی BBK که بیشتر استفاده می‌کردند، اکنون آنها دست‌اندرکار تلاش برای تعیین مناسب‌ترین نظام رده‌بندی در جهت توسعه نظام‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی خود هستند. مشکل قالب‌های مناسب برای پیشینه‌ماشین‌خوان که همخوان باهمان استانداردها باشد نیز وجود دارد. چالش‌هایی که باید بر آنها چیره شد همخوان‌کردن نظام‌ها با خط ملی است، خواه خط چینی، ژاپنی، کره‌ای (CJK) باشد، خواه خط دیگری مانند خط تایلندی. متخصصان تایلندی به‌طور موفقیت‌آمیزی بر بیشتر موانعی که در ابتدا به هنگام ایجاد نظام‌های رایانه‌ای با آنها روبه‌رو بوده‌اند فایز آمده‌اند. بسیاری از شما اکنون می‌دانید که خط تایلندی یک خط لاتینی نیست، بلکه

ویژگی‌های منحصر به فردی دارد: خط به صورت ممتد و بدون فاصله میان کلمه‌ها و جمله‌ها نوشته شده و آواهایی در پیش، پس، بالا و پایین حروف بی‌صدا گذاشته می‌شود.

افزون بر سازماندهی مواد، کمبود زیادی در عمق مجموعه‌ها وجود دارد. در برخی کشورها این مجموعه‌ها از نظر کیفیت کامل نیستند، به‌ویژه مجموعه نشریات ادواری که فاصله‌های خالی و شماره‌های تکراری در سطح ملی دارند. برخی کشورها قادر به خرید منابع لازم در طول چند سال گذشته نبوده، و یا خرید آنها محدود به کوپن‌های یونسکو بوده است. در لائوس، کامبوج، و میانمار بودجه اندکی برای خرید کتاب، مجله، و سایر مواد وجود دارد. مالیات‌های دولتی نیز در برخی موارد به منزله مانعی در برابر توسعه محسوب می‌شوند. به‌طور مثال، یکی دو سال پیش، کتابخانه ملی لائوس، که مؤسسه‌ای دولتی است، مجموعه‌ای از کتاب‌های اهدایی را از انجمن بودائیان ژاپن دریافت کرد؛ اما این کتابخانه قادر به تهیه قفسه نبود زیرا بودجه لازم را برای پرداخت مالیات واردات که دولت وضع کرده بود در اختیار نداشت. بنابراین، آن کتاب‌ها در انباری به دور از مشتاقان خود زندانی شدند. همچنین، نمونه‌هایی از فقدان قانون واسپاری و عدم کنترل کتاب‌شناختی از طریق کتابشناسی‌های ملی مشاهده می‌گردد که هر دو عوامل مهم در توسعه خدمات اطلاع‌رسانی به‌شمار می‌آیند. این گونه کاستی‌ها بدان معناست که گاه ممکن است اطلاعات مورد نیاز موجود بوده اما در دسترس نباشد، زیرا هیچ جایی برای جست‌وجوی آن، حتی اگر نسخه‌های چاپی آن هم موجود باشد، وجود ندارد. باعث تعجب بیشتر خواهد بود که بدانیم تنها یک درصد پایگاه‌های اطلاعات کتاب‌شناختی در کشورهای در حال رشد وجود دارند.

۴. فقدان امکانات پیشرفته فنی. از جمله قابلیت سازگاری میان نظام‌ها، عدم اطمینان به ارتباطات دوربرد و در برخی موارد قطع برق، ناکافی بودن پشتیبانی تجهیزات، و حتی کمبود تدارکات موجب از بین رفتن تلاش‌ها در برخی مناطق می‌شود. در بعضی کشورها، خطوط تلفن کافی برای ایجاد شبکه‌های پیوسته در اختیار مؤسسه‌ها نیست. این کمبودها در برخی موارد مشکلی زیربنایی در برابر اطمینان از تداوم دسترسی به اطلاعات به‌شمار می‌آید. روش‌های سنتی گردآوری، پردازش، ذخیره، و اشاعه اطلاعات در بعضی کشورها مشهود است.

۵. در آسیا به حق مؤلف به منزله عدم دسترسی نگریده می‌شود. بدیهی است هر بحثی پیرامون موانع موجود، بدون اشاره‌ای مختصر به این مسئله ناقص است. این امر موضوعی بسیار مهم است، زیرا مالکیت معنوی به منزله بحثی مهم در سیاست ملی اطلاعات محسوب می‌گردد. در عین حال، شواهدی مبنی بر بی‌اثر بودن اجرای قوانین مالکیت معنوی در استفاده نامشخص و کلی از تمام متن یک اثر وجود دارد. تصمیم‌های مثبت در ارتباط با استفاده متعادل از منابع الکترونیکی و بازنگری در تفسیر مواد چاپی دارای حق مؤلف می‌تواند به‌طور قابل ملاحظه‌ای دسترسی به منابع را در کشورهای آسیایی توسعه دهد. باید نوعی توازن میان حقوق استفاده از منابع اطلاعاتی با حقوق کنترل استفاده از آن منابع برقرار باشد. براساس قانون دادگاه عالی ایالات متحده، هدف اصلی قوانین مربوط به حق مؤلف نه پاداش‌دهی به پدیدآورندگان، بلکه ترویج پیشرفت علوم و هنرهای مفید است. حل این مشکل که چگونه حقوق پخش منابع اطلاعاتی باید با فن‌آوری رقومی و شبکه‌ها تطبیق داده شود به رفع بسیاری از دردسرها کمک خواهد کرد.

۶. فقدان متخصصان اطلاعاتی. در بسیاری از کشورها، تعداد متخصصان اطلاع‌رسانی که بتوانند خدمات مربوط به ذخیره، پردازش، تحلیل، بسته‌بندی، و تحویل اطلاعات علمی و فنی را ساماندهی کنند بسیار کم است. مدیریت مؤثر اطلاعات، مستلزم وجود متخصصانی است که ارزش اطلاعات، چگونگی تولید، سازماندهی، جست‌وجو، و کاربرد آن را از سوی مردم چه در زندگی شخصی و چه در عرصه حرفه‌ای درک کنند. یکی از مهم‌ترین فعالیت‌ها در جامعه اطلاعاتی تأمین و حمایت متخصصان معتبر اطلاع‌رسانی است. البته چنین گروهی از نظر دسترسی به منابع و فن‌آوری باید به اطلاعات روزآمد مجهز باشند که این امر مستلزم توجه اساسی به تداوم آموزش افراد و پشتیبانی از رشد کارکنان از سوی هر سازمان است. هنوز چنین الگویی در آسیا شکل نگرفته است. کهنگی یکی از مشکلات جدی حرفه‌کنابداری در هر جامعه، به‌ویژه در این کشورهاست؛ و عبارت است از میزانی که متخصصان و سایر افراد از دانش یا مهارت‌های روزآمد و لازم برای انجام مؤثر نقش جاری خود محرومند. دلایل کهنه شدن بسیار است. از جمله: (۱) انفجار اطلاعات و تغییرات ناشی از انقلاب دانش؛ (۲) ویژگی‌های شخصیتی، به‌ویژه آنهایی که ماهیت روانی دارد؛ (۳) محیط و فضای کاری. بسیاری از کشورهای اطراف ما هیچ برنامه آموزشی برای علوم کتابداری ندارند، و یا در برخی

موارد برنامه‌های بسیار ابتدایی دارند. اساتید آنها اکنون در شرف بازنشستگی‌اند و یا مدتی از عمر بازنشستگی آنها گذشته است. این افراد گواهی تحصیلی خود را ۴۰ یا ۵۰ سال پیش گرفته‌اند و هیچ آشنایی با فن‌آوری‌های نوین ندارند و یا میزان آشنایی آنها در حداقل است.

نتیجه‌گیری

برای کتابخانه‌ها، بزرگ‌ترین تهدید در برابر دسترسی به اطلاعات نه مشکل فن‌آوری بلکه هزینه، قیمت‌گذاری، سیاست‌ها، و مقرراتی است که فن‌آوری را تحت فشار می‌گذارد. بزرگ‌ترین ناامیدی برای متخصصانی که تلاش می‌کنند دسترسی به اطلاعات را تسهیل کنند آن است که در می‌یابند دسترسی به اطلاعات علمی و فنی تمام متن که مشخصات آنها در پایگاه‌های اطلاعاتی کتاب‌شناختی آمده است خارج از توان مالی بسیاری از کتابخانه‌هاست. آموزش متخصصان و کاربران معمولی در ارتباط با استفاده درست از اطلاعات می‌تواند به میزان قابل ملاحظه، شاید حتی بیش از ایجاد نظام‌های پیچیده یا استفاده از فن‌آوری‌های نوین، به حل مشکلات کمک کند.

مآخذ

- Broadbent, K. P. (1992) "Challenges for/development in the Asia-Pacific region". *Journal of Information Science*, 18, pp. 169.
- Nagy, H. (1991) *Information technology in World Bank Lending: Increasing the development and development impact World Bank discussion papers*, V. 120.
- Neal, James (1997) "Copyright & Cyberspaes: A Librarian View of the WIPO Conference", *American Libraries*, 28:34-37.
- Siripan, Praditta (1993) "Library networking in Thailand: A pursuit toward resource sharing", *Asian Libraries*, 2, pp. 11.
- Stueart, Robert D. (1977) "Continuing education-whos responsible?" *Arkansas Libraries*, 34, pp.10.
- _____ (1998) "Preparing information professionals for the next century", *Education for Information*, 10(3):248.
- _____ (1998), *A Curriculum for an Information society*. UNESCO Principal Regional Office for Asia & the Pacific, Bangkok.
- UNCTSD (1986) "Towards an onformation technology resources strategy in development", *ATAS Bulletin*, V. 3 pp. 163-165